

Agencija za komunikacijska omrežja in storitve RS
Stegne 7
1000 Ljubljana
Info.box@akos-rs.si

Ljubljana, 25. 10. 2021

Zadeva: Dodatne pripombe družbe A1 Slovenija k dopolnjenima analizama upoštevnihi trgov 1 "Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji" in 3b "Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg"

Zveza: Opr. št. 38240-1/2021/26 in 38240-2/2021/21, september 2021

Spoštovani!

V prilogi vam pošiljamo pripombe A1 Slovenija, d.d., Ameriška ulica 4, Ljubljana, k dopolnjenima analizama upoštevnihi trgov 1 "Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji" in 3b "Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg".

Predloga dopolnjenih dokumentov smo skrbno preučili, saj gre za enega pomembnejših strateških regulatornih dokumentov naslovnega organa, z neposrednim dolgoročno merljivim učinkom na trg elektronskih komunikacij ter konkurenčni položaj sodelujočih operaterjev, ki svoje širokopasovne storitve na fiksni lokaciji ponujamo končnim uporabnikom.

Uvodoma želimo izrecno ponovno poudariti kako pomembno je, da je naslovni organ s testom treh kriterijev in modificiranim greenfield pristopom dokazal potrebo po vsaj delni ohranitvi regulacije bivšega trga 3b. Ta upoštevni trg je za A1 Slovenija in druge operaterje v Sloveniji, ki svojim končnim uporabnikom v veliki meri nudimo storitve preko dostopa z bitnim tokom, kljub umiku iz seznama upoštevnihi trgov Evropske komisije, kjer je potrebna ex ante regulacija, še vedno dokazano izjemnega pomena. V A1 Slovenija se zavedamo, da se regulacija upoštevnihi trga postopno omejuje ter, da bo v določenem obdobju ukinjena in prav zaradi tega je z namenom zaščite končnih uporabnikov potrebno zagotoviti učinkovito in delujočo veleprodajno alternativo dostopa, kar naj bi bil med drugim namen Agencije pri pripravi analize trga 1.

V povezavi z deregulacijo bivšega upoštevne trga 3b pa želimo prav tako pozdraviti ne samo uvedbo VULE kot samostojnega veleprodajnega produkta, ki je enakovreden fizični razvezavi, ampak tudi dopolnitev, da se promet lahko, po vzoru veleprodajnega dostopa z bitnim tokom, lahko prevzema na nivoju robnega usmerjevalnika (LAR) operaterja s pomembno tržno močjo. Ne glede na vse potrebne investicije, ki jih v A1 Slovenija sprejemamo kot potrebne, verjamemo, da je veleprodajni produkt VULA glede na nadaljnjo fizično nerazvezljivost omrežja operaterja s pomembno tržno močjo, dolgoročno edini vzdržen veleprodajni model za ponujanje širokopasovnih storitev končnim uporabnikom. S prehodom na VULA dejansko nadaljnja regulacija bivšega upoštevne trga ne bo več potrebna.

Ugotavljamo tudi, da je Agencija pomembno pozitivno dodatno opredelila definicije izrednih razmer ter informacijskega sistema, kar se je za nujno kazalo pravzaprav že več regulatornih ciklov ter je v praksi povzročalo nemalo težav. Vsekakor sta dopolnitvi nujni in težko pričakovani, enako kot znižanje veleprodajnih cen zakupa bakrene parice ter pasivne infrastrukture. V zvezi z informacijskim sistemom, zaradi spremembe, do katere je prišlo pred kratkim – popolna zamenjava informacijskega sistema, **bomo predlagali novo dopolnitev, ki se veže na rok, v katerem je možen prehod na nov informacijski sistem**, če se operater s pomembno tržno močjo odloči, da ga uvede. Informacijski sistem je namreč najpomembnejše orodje transparentnosti ter enake obravnave, ki omogoča veleprodajni dostop, njegova popolna prenova, pa se tako kot v danem konkretnem primeru, ne more zgoditi čez noč. Več o tem v nadaljevanju, poudarjamo, da predloga prej nismo mogli podati, saj je kot rečeno, A1 Slovenija obvestilo o prehodu na nov informacijski sistem prejel šele 12.10.2021.

V dopoljnjeni analizi predvsem pozdravljamo natančne opredelitve in pojasnila vsebovana v sami analizi kot tudi opredelitev Agencije do prejetih pripomb. To bo pomembno razlagalno orodje v primeru morebitnih nesoglasij, saj ponudi dovolj jasna uporabna stališča. Prav tako, kot smo poudarili na začetku, pozdravljamo dopolnitev veleprodajnega dostopa po modelu VULA, ki upošteva strokovna prizadevanja A1 Slovenija, kot tudi zagotovitev prehodnega roka, ki bo ne samo omogočila, pač pa tudi pospešila prehod na veleprodajni zakup po modelu VULA, kot dolgoročno vzdržen, pravzaprav edini smiseln model. Zaradi potrebe, da se v prihodnjih petih letih čimbolj izognemo različnim interpretacijam obveznosti oz. pravic operaterja s pomembno tržno močjo, sploh ob upoštevanju preteklih izkušenj (izzivov), moramo vendarle poudariti, **da bi bile v okviru predlaganih dopolnitev analiz, potrebne nekatere minimalne dodatne razjasnitve posamičnih obveznosti**. V nadaljevanju bomo podali posamične predloge ter še enkrat poudarjamo, da se je le z jasno, nedvoumno opredelitvijo mogoče izogniti nepotrebnim sporom, ki rezultirajo v nastanku nepotrebne škode zaradi poslabšanja konkurenčnega položaja prizadetega alternativnega operaterja (kar je razvidno nenazadnje iz vseh vloženih odškodninskih tožb zoper operaterja s pomembno tržno močjo). Hkrati po našem prepričanju takšne dopolnitve v večini primerov ne spreminjajo namenov naslovnega organa, niti ne spreminjajo bistva naloženih potrebnih obveznosti.

Predviden **prehodni rok, v katerem naj se na bivšem upoštevne trgu 3b ohrani regulacija tudi na delu dereguliranega območja (po mnenju A1 Slovenija bi ta prehodni rok moral veljati za celotno deregulirano območje in ne le njegov del – tak predlog namreč podajamo v nadaljevanju v izogib preveliki kompleksnosti)**, je za A1 Slovenija pomembna regulatorna sprememba, ki je nujno potrebna, če naj se zagotovi kontinuirano delovanje vertikalno povezanih trgov, z namenom, da končni

uporabniki ne občutijo negativnih posledic, prav tako pa tudi, da se ne poslabša konkurenčni položaj operaterjev, ki nimajo toliko lastnega omrežja kot sedanji operater s pomembno tržno močjo. Izražamo namreč bojazen, da bi utegnil Telekom Slovenije bistveno poslabšati pogoje najema najprej na 159 dereguliranih naseljih, po izteku prehodnega roka pa tudi na preostalih dereguliranih naseljih – s tem ciljamo na cenovne in necenovne ukrepe oz. pogoje. V zvezi s tem, bomo v nadaljevanju podali dodaten predlog, ki naj opredeli na kateri vzpostavljeni pogoj naj se veže ta prehodni rok, saj je ta opredelitev izostala.

Zelo pomembna dopolnitev je tudi sprejem predloga A1 Slovenija v okviru **predlogov k upoštevnomu trgu 1 v okviru opredelitve VULA kot samostojna veleprodajna oblika dostopa, ne substitut fizični razvezavi - možnost, da se brez omejitev, na zahtevo operaterja zagotovi aktivna povezava od LAR do aktivne opreme, na kateri se izvaja VULA**. Pomen VULA je pravilno pripoznal tudi AKOS: „Agencija ugotavlja, da sta fizična in virtualna razvezava lokalnega dostopa (VULA), ključni za nadaljnji razvoj konkurence, saj samo dostop do kabelske kanalizacije ne more zadostiti potrebam iskalcev dostopa v dovolj veliki meri. Kabelska kanalizacija velikokrat ni prosta ali pa je ni, kar je primer zlasti pri starejših bakrenih omrežjih.“, kot tudi „Agencija na podlagi navedenega ugotavlja, da je naložitev obveznosti, ki bo zagotovila dostop na pasivnem optičnem omrežju (PON) Telekomu Slovenije, ki bo funkcionalno primerljiv fizični razvezavi optične zanke nujno potrebna, da se prepreči izkrivljanje konkurence in siljenje operaterjev, ki so že znatno investirali v lokalni dostop na virtualni lokalni dostop (VULA) ali celo na dostop z bitnim tokom (plezanje po investicijski lestvici navzdol), kar bi imelo za posledico manjšo izbiro za končne uporabnike, predvsem v smislu manjše diferenciacije ponudb na trgu.“.

A1 Slovenija ocenjuje, da je Agencija pri pripravi predlogov regulacije na upoštevnomu trgu 1 v določeni meri predlagala rešitve, ki upoštevajo tako specifične in posebne okoliščine v katerih delujejo alternativni operaterji kakor tudi operater s pomembno tržno močjo. Konkretno dopolnitev VULA (nova točka 2.c)) ob primarni razširitvi VULA produkta na celotno omrežje operaterja s pomembno tržno močjo ne glede na tehnologijo in način gradnje, temelji na upoštevanju specifične topologije omrežja alternativnega operaterja ter hkrati omogoča večjo fleksibilnost gradnje lastnega omrežja operaterja s pomembno tržno močjo. V tem oziru menimo, da je treba nujno, v izogib drugačnemu tolmačenju, izbrisati besedilo na strani 142 Odgovorov Agencije na pripombe operaterjev na upoštevni trg 1, ki VULO še vedno omejuje na gradnjo gpon, vectoring ali skrajšavo lokalne zanke. Ta razširjena opredelitev omogoča, da se bo prehod iz bivšega upoštevnega trga 3b ob dodatnih investicijah alternativnega operaterja lahko izvršil na agregacijskih točkah na nižjem nivoju v omrežju operaterja s pomembno tržno močjo (LAR nivo, ki ga nikakor ni mogoče smatrati kot novost v topologiji omrežja Telekomu Slovenije), ob upoštevanju preteklih naložb operaterjev v kolokacije na lokalnem nivoju ter ob tem sprostil pomemben del kapacitet zalednih povezav operaterja s pomembno tržno močjo. Prav na to dopolnitev v analizi upoštevnega trga 1 se veže prehodni rok predlagan v analizi bivšega upoštevnega trga 3b – prevzem prometa na LAR je namreč mogoč ob izpolnjenih predpostavkah, da so te točke tehnično opremljene za predajo/prevzem prometa.

Jasno je, da bodo potrebne nekatere nujne prilagoditve, do katerih bi v vsakem primeru prišlo kaj kmalu (ne glede na regulacijo), pri čemer na strani Telekomu Slovenije prilagoditve ne bodo prav obsežne, saj je LAR kot agregacijski nivo aktiven že danes, potrebne bodo le aktivacija novega vmesnika na LARu – na strani A1 Slovenija dobava transportne opreme, priprava lokacij, instalacija in zagon transportnih virov, kar ni vezano

samo na visoke finančne vložke v sredstva, pač pa tudi rok za dobavo potrebne opreme. Telekom Slovenije tudi ne bi smel omejevati prehoda na VULA iz sedanjega modela fizične razvezave zanke (v primeru optičnega omrežja P2P ali bakrenega, ko omrežje ni nadgrajeno s skrajšavo lokalne zanke). Povezano z možnostjo prevzema prometa na LAR, pa vztrajamo pri predlogu, **da se natančno uredi tudi cenovni vidik prevzema prometa na LAR, vsaj z jasno opredelitvijo v izreku odločbe, da VULA ne sme temeljiti na principu oblikovanja cene veleprodajnega dostopa z bitnim tokom, temveč je VULA tehnični in ekonomski ekvivalent fizične razvezave (kar je potrebno upoštevati tudi pri določitvi cene za prenosne kapacitete od končnega uporabnika do LAR).** V okviru veleprodajnega stroška je lahko Telekom Slovenije upravičen zaračunati zgolj prenosni kanal (njegovo virtualno širino) med MSAN in LAR, ne pa dodatno prenesenega prometa, ko to zaračunava pri bitnem toku.

V okviru prehoda iz modela z bitnim tokom na VULA, predlagamo, **da se naloži tudi razkritje podatkov potrebnih za prehod na LAR ter brezplačen skupinski prehod, ki mora biti v prehodnem obdobju, po potrebi, za selitev priključkov z bitnim tokom na VULA, količinsko urejen drugače od siceršnjega pravila (omejitev na 10 priključkov).** Pri prehodu naročniške baze iz modela z bitnim tokom na VULA ni potrebnih nobenih dodatnih aktivnosti na posamezni uporabniški liniji oziroma uporabniškem profilu, ki bi povzročile strošek. Ustrezen prevzem podatkovnega prometa na LAR nivoju je sicer še potrebno opredeliti, oz. bo to storil Telekom Slovenije v veleprodajnem ceniku, s čimer bi se pokrili vsi potrebni stroški prehoda oz. prenosa uporabniških linij na VULA. Prav tako opozarjamo na vidik skupinskega prehoda, ki bo v primeru prehoda iz bitnega toka na VULA, poenostavljeno zgolj softvarski prenos, ki ga bo mogoče izvesti LAR po LAR.

Dalje ugotavljamo, da se Agencija ni odločila v celoti upoštevati pobude A1 Slovenija, da z *ex ante* regulacijo ne posega v **opredeljevanje pogojev dolgoročnega zakupa**, pač pa da se takšne zakupe pod pogoji transparentnosti in nediskriminatornosti spodbuja, presojo morebitnih negativnih učinkov pa prepusti *ex post* presoji.

A1 Slovenija sicer na tem mestu pozdravlja bistveno spremembo, s katero je Agencija iz točke 2 črtala del, ki je popust za tovrstni zakup omejeval na neko eksterno določeno vrednost, ampak ga zdaj prepušča samooceni naložbenega tveganja s strani operaterja s pomembno tržno močjo pod pogojem sorazmernosti. Če je namreč popust transparentno ponujen in sorazmeren prevzetim tveganjem, ne more priti do neučinkovitega omejevanja konkurence.

Kar se tiče **dostopa do kableske kanalizacije in drogov za potrebe gradnje mobilnega omrežja**, se ne strinjamo s tem, da bi ob dopustitvi uporabe regulacije za povezave baznih postaj na stavbah (roof top) z optiko, Agencija nalagala obveznosti na maloprodajnem trgu mobilnih storitev, kjer niso izpolnjeni pogoji za regulacijo. Menimo namreč, da pasivnega omrežja ni mogoče ločevati glede na namen – pasivno omrežje je povsem enako in strošek zanj je enak, ne glede na to ali gre za gradnjo dostopovnega brezžičnega ali pa žičnega omrežja za potrebe strank na fiksni lokaciji. Z uporabo optike do bazne postaje na vrhu stolpnice sredi naselja je namreč mogoče postaviti brezžično fiksno infrastrukturo (npr. 5G FWBA) do vseh bližnjih stavb brez podvajanja žičnega omrežja po stavbah in pouporabe ali gradnje kanalizacije do vsake stavbe. Končni uporabniki pa s tem dobijo dostop do brezžičnih storitev, ki so zamenljive in enakovredne

žičnim (tudi optičnim, kaj šele bakrenim). Ne gre torej za mobilni maloprodajni trg, ampak za brezžično dostopovno omrežje na fiksni lokaciji.

Poleg tega je dokazano, da dostop do pasivne infrastrukture za gradnjo mobilnih omrežij pogosto ni na voljo na podlagi simetrične regulacije niti pod komercialnimi pogoji, saj operaterji ovirajo dostop iz povsem nedefiniranega razloga alternativnih možnosti, ki je interpretativno izredno široko, celo tako da povsem izkrivlja osnovni namen dolžnosti nudenja dostopa.

Agencija sicer dodaja, da za povezovanje baznih postaj ni potrebno uvlačiti ločenega kabla in da je mogoče uporabiti del vlaken iz istega kabla. Vsekakor pa bilo v izogib nejasnostim in potencialnim sporom smiselno dodati stavek o tem, **po kateri ceni bi smel operater s pomembno tržno močjo zaračunati najem cevi za tak »mešani« kabel (v katerem so vlakna za povezovanje baznih postaj in stanovanj končnih uporabnikov). Glede na to da je Agencija črtala stavek o tem, da je operater dolžan doplačati razliko med regulirano in tržno ceno za del vlaken, domnevamo, da to pomeni, da se tak mešani kabel ne sme zaračunati dodatnih pribitkov, če je primarni namen kabla gradnja lastnega fiksnega omrežja.**

Za zaključek tega spremnega besedila v izogib napačnemu ali nepopolnemu razumevanju pričujočih pripomb še predlagamo, da nas v primeru nejasnosti katerekoli podane pripombe kontaktirate oz. pozovete k dodatnim pojasnilom in tako omogočite, da bodo stališča povsem jasna in nedvoumna. S tem se referiramo na navedbe Agencije v odgovorih, da A1 Slovenija ni jasneje opredelil določenega argumenta - npr. glede soinvesticijskih poslov, ki prihajajo z EECC. Seveda je jasno, da bo določilo veljalo le za nove posle, sklenjene po uveljavitvi ZEKom-2, vendar ti posli ne bodo nikakršna novost in operaterji skušamo že danes čimbolj upoštevati parametre soinvesticijskih poslov, ki naj veljajo modelno. Opozarjamo le, da bo take posle, v zameno za deregulacijo, sklepal le operater s pomembno tržno močjo - če operater tak status zgubi (deregulacija), Agencija posla ne bo presojala, saj ne bo zapadel obvezi presoje.

Pripombe v nadaljevanju (v prilogi) podajamo enotno, kjer se morebiti razlikujejo glede na različna upoštevana trga, bo to jasno označeno. Vsekakor pa svoje dodatne predloge osredotočamo na analizo upoštevnega trga 1, ki prevzema vodilni pomen za nadaljnjo veleprodajno regulacijo. Predlogi so argumentirani tako v tem spremnem dopisu, kot v prilogi.

A1 Slovenija nazadnje poudarja, da se v celoti zavedamo sprememb regulacije, ki fokus prenašajo na zgolj trg razvezave lokalne zanke ter dostopa do fizičnega omrežja za potrebe gradnje lastnega omrežja. Zavedamo se, da zagotavljanje dostopa preko bitnega toka na bivšem upoštevnem trgu 3b zanesljivo postaja stvar preteklosti, ter se pomen veleprodajnega dostopa prenaša na virtualiziran veleprodajni zakup, ki ga nudi upošteveni trg 1. Deregulacijo bivšega upoštevnega trga 3b je pričakovana in verjamemo, da bo do nje prihajalo sicer postopoma, verjetno pa pred iztekom tega petletnega regulatornega cikla. Po našem prepričanju ter poznavanju praks v EU, bi bila popolna deregulacija mogoča s polno delujočo in vzpostavljeno VULA, ki je v predlogu analize povsem pravilno opredeljena kot komercialno in tehnično enakovreden produkt fizični razvezavi lokalne zanke, ki torej omogoča enako kvaliteten veleprodajni dostop kot je fizična razvezava. Kot rečeno, pričakujemo, da bo veleprodajni dostop v bodoče osredotočen na veleprodajni trg 1, s tem namenom, pa smo v A1 Slovenija že v letu 2019, zavedajoč se kompleksnosti pri vzpostavitvi vsega potrebnega, začeli s pripravami na prehod in Telekomu Slovenije (l.

2020) podali ustrezno pobudo. Zaradi prihajajoče regulacije se je ta pobuda sicer izkazala za preuranjeno, predstavlja pa zadostno izhodišče za oceno potrebnih naporov, ki so potrebni za zagotovitev prehoda iz modela zakupa na bivšem upoštevnem trgu 3b na upošteveni trg 1.

S spoštovanjem,

Dejan Turk
Predsednik uprave

Milan Zalefel
Glavni direktor za področje financ

A1 01

A1 Slovenija, d. d.

Priloga - 1x
Poslano naslovniku po elektronski pošti